

UŽDELSTŲ DEBITORINIŲ ĮSISKOLINIMŲ ĮMONĖMS ĮVERTINIMAS LIETUVOS RINKOJE

Ingrida Grigonytė

*Vilniaus Gedimino technikos universitetas
El. paštas: ingridagrigonyte@yahoo.com*

Santrauka. Keičiantis ekonomikos ciklams verslas susiduria su didesne rizika, nei įprastai. Tokiu metu padidėja savalaikių pajamų svarba įmonėms, uždelsti debitoriniai įsiskolinimai tokiu metu gali daryti labai didelę neigiamą įtaką įmonių finansiniams rodikliams, reputacijai. Šiame straipsnyje analizuojami tyrimo, kuriame dalyvavo Lietuvos įmonės, besinaudojančios kreditų valdymo kompanijos paslaugomis, duomenys. Tokios įmonės buvo pasirinktos todėl, kad joms aktuali uždelstų debitorinių įsiskolinimų problema. Analizuojant apklausos metu surinktus duomenis, nustatomas laikotarpis, kiek dažniausiai vėluojama atsiskaityti su įmonėmis, taip pat pagrindinės priežastys, dėl kurių vėluojama. Įvertinama uždelstų debitorinių įsiskolinimų įtaka įmonėms, bei nustatomos prevencijos priemonės, kurių imasi įmonių vadovai, siekdami išvengti uždelstų debitorinių įsiskolinimų. Padaromos išvados kokia uždelstų debitorinių įsiskolinimų situacija yra tiriamose įmonėse, bei pasiūloma, kokių papildomų priemonių įmonės galėtų imtis sumažinti vėluojančių mokėjimų grėsmę.

Reikšminiai žodžiai: uždelsti debitoriniai įsiskolinimai, vėluojantys mokėjimai, vėluojantys atsiskaitymai.

Įvadas

Šiuolaikiniame versle įmonės nuolatos susiduria su rizika. 2009 – ūjų metų ekonominės krizės metu verslo padėtis pablogėjo, įmonės susidūrė su įvairiais sunkumais. Tačiau situacija po truputį keičiasi. 2010 metais Lietuvos verslas dėl vėluojančių atsiskaitymų prarado 6,94 mlrd. eurų. Palyginti su 2009 metais, procentinė nuostolių dalis sumažėjo nuo 3,6 iki 3,2 proc. (Dėl vėluojančių atsiskaitymų... 2012). Ekonomikai lėtai kylant, šiuo metu yra aktualu įvertinti uždelstų debitorinių įsiskolinimų įtaką daromą įmonėms, nes tokie įsiskolinimai tiesiogiai įtakoja įmonių mokumą ir likvidumą, kitų rinkos dalyvių ir kreditorių požiūrį. Šis tyrimas padės geriau suprasti, kokia įmonių padėtis Lietuvoje mokėjimų atžvilgiu yra šiuo metu ir kaip ją galima pagerinti.

Straipsnio tikslas – įvertinti uždelstų debitorinių įsiskolinimų įtaką daromą įmonėms Lietuvos rinkoje, taip pat nustatyti kokias priemones įmonės taiko, siekdamos valdyti uždelstus debitorinius įsiskolinimus.

Straipsnyje naudojami duomenys surinkti per anketinę apklausą internetu. (Nuoroda į internetinę apklausos anketą ir rezultatus pateikta literatūros sąrašė). Apklausoje dalyvavo įmonės, besinaudojančios kreditų valdymo kompanijos paslaugomis. Tyrimo duomenys pateikiami grafikų pavidalu, analizuojami, pateikiamos išvados. Tyrimo metodai aptariami atskirame skyriuje, taip pat

trumpai apžvelgiami tyrimo aplinkos aspektai, labiausiai darantys įtaką tyrimo rezultatams.

Straipsnyje taip pat aptariama literatūroje (moksli-nėse knygose, straipsniuose, publikacijose) pabrėžiama įtaka įmonėms, kurią gali daryti vėluojantys mokėjimai. Naudotasi Lietuvos banko metinės ataskaitos duomenimis, taip pat įmonių darbuotojų suteiktais duomenimis ir kita informacija, pateikiama internetiniuose tinklapiuose.

Uždelstų debitorinių įsiskolinimų įtaka įmonėms – teorinis aspektas

Uždelsti debitoriniai įsiskolinimai arba vėluojantys mokėjimai, yra gan dažnas reiškinys (Vėluojantys atsiskaitymai... 2011). Daugelyje aktyviai komercinę - ūkinę veiklą vykdančių įmonių žymi apyvartinių lėšų dalis yra "užšalusi" dėl klientų įsiskolinimų. Klientams uždelsus apmokėti sąskaitas, sutrinka įmonės pinigų srautai, tokia padėtis sukuria nemažai nepatogumų (Kaip išvengti... 2011). Dėl uždelstų debitorinių įsiskolinimų įmonės neatgauna lėšų laiku, dėl to mažėja jų pačių galimybė atsiskaityti su savo tiekėjais, partneriais, blogėja santykiai su jais. Taip pat kiekviena uždelstų debitorinių įsiskolinimų diena įmonėms kainuoja, ne tik tą sumą, kuri buvo nesumokėta, bet įmonė praranda ir lėšas, kurias galėtų gauti, jei su ja būtų atsiskaityta laiku. Negaudamos mokėjimų ir negalėdamos laiku atsiskaityti su savo tiekėjais, sąlyginai daug uždelstų debitorinių įsiskolinimų sukaupusios įmonės, kartais būna priverstos mokėti delspinigius savo

tiekėjams – tai taip pat patiriamas nuostolis, kuris pasiekęs tam tikrą mastą gali kelti pavojų ne tik įmonės reputacijai, mokumui, bet ir likvidumui bei išlikimui. Atsiranda ir papildomų išteklių poreikis finansuoti vėluojančias pirkėjų skolas, pavyzdžiui pirkti kreditų vadybos ar skolų išieškojimo paslaugas.

Mokslinėje literatūroje empiriniai tyrimai patvirtina, jog finansiniai rodikliai, ypač likvidumas ir mokumas, yra labai informatyvios priemonės, nuspėjančios įmonės žlugimą (Ponikvar, Tajnikar, Pušnik 2009). Vienas iš įmonės mokumo užtikrinimo būdų, tai savalaikis įmonės klientų atsiskaitymas už prekes ar paslaugas. Nuo įmonės mokumo priklauso jos finansinė būklė ir veiklos rezultatai, tolesnė įmonės veikla, perspektyvos, taktika, strategija, investiciniai sprendimai ir kt. Nemoki įmonė negalės palaikyti normalių santykių su kitais rinkos dalyviais. Todėl reikia sutikti su nuomone, kad mokumas yra būtina įmonės egzistavimo sąlyga (Jagminas, Kalčinskas 1999).

Reikia taip pat atkreipti dėmesį, jog vertindami įmonę kiti rinkos dalyviai labiausiai domisi trumpalaikiais pinigų srautais (Pacter 2009), todėl susidariusi nepalanki situacija, kai įmonei nebuvo apmokėtos sąskaitos, gali suklaidinti kitus rinkos dalyvius, sukelti priežasčių nepasitikėti įmone. Įmonės mokumo valdymas yra labai svarbus norint užtikrinti sėkmingą jos veiklą, mokumą ir reputaciją. Įmonę taip pat pagal jos reputaciją ir finansines ataskaitas vertina ne tik kiti rinkos dalyviai, bankai, kitos finansinės institucijos, bet ir akcininkai priimdami sprendimus. (Šmaizienė, Jucevičius 2009). Taigi kiekvienai įmonei svarbiausia yra sugebėti įvykdyti savo įsipareigojimus. Priešingu atveju įmonė praranda savo autoritetą, sugebėjimą konkuruoti rinkoje.

Kyla klausimas, kodėl tiekėjai neatsisako mokėjimo atidėjimo terminų, jei susiduria su tokia didele rizika. Vienos iš pagrindinių priežasčių, yra tos, kad toks atsiskaitymo būdas leidžia pirkėjams apmokėti prekes po to, kai jie jau būna jas pardavę mažmeninėje rinkoje. Be to, daug įtakos turi ir konkurencija tarp tiekėjų: įmonės įsipareigoja ne tik tiekti kokybiškas prekes ar paslaugas, bet ir suteikti palankias mokėjimo sąlygas – mokėjimo terminus (Jasienė, Laurinavičius 2009).

Taigi svarbu, jog įmonė turėtų numaćiusi strategiją, kaip turi būti elgiamasi su klientais ar partneriais, kurie neatsiskaito už prekes ar paslaugas pasibaigus atsiskaitymo terminui (Kazlauskienė, Christauskas 2008). Įmonės, parengusios rizikos valdymo strategiją, išanalizavusios savo pagrindinius veiklos rezultatus, identifikavusios rizikos rūšis, parengusios planus, kaip jas valdyti, pajėgs gerokai sumažinti galimų nuostolių tikimybę. (Kaleininkaitė, Trumpaitė 2007)

Uždelstiems debitoriniams išiskolinimams mažinti ir kontroliuoti yra daug priemonių, vidinių (minėta rizikos valdymo strategija) ir išorinių, tokių kaip vekseliai, faktoringas, akredityvas, kreditų draudimas, čekiai, kreditų vadybos paslaugų pirkimas. Siekiant įvertinti uždelstų debitorinių išiskolinimų tendencijas Lietuvos įmonėse, į šių priemonių, galinčių padėti išvengti vėluojančių mokėjimų, taikymą įmonėse taip pat bus atsižvelgta.

Tyrimo metodai ir aplinka

Atliekant šį tyrimą siekiama įvertinti uždelstų debitorinių išiskolinimų (vėluojančių mokėjimų) įtaką įmonėms Lietuvos rinkoje. Tyrime dalyvavo 46 įmonės, kurios naudojasi arba naudojosi kreditų valdymo kompanijos Intrum Justitia UAB paslaugomis. Šios įmonės buvo pasirinktos todėl, kad joms yra aktuali uždelstų debitorinių išiskolinimų problema.

Intrum Justitia UAB kreditų valdymo paslaugomis iš viso naudojasi per 250 įmonių, daugumos jų veiklos sritys yra paslaugų teikimas ir prekyba, nedidelė dalis (apie šeštadalis) užsiima gamyba. Dauguma jų aptarnauja juridinius asmenis, tačiau dalis aptarnauja ir fizinius. Tyrimo dalyviai buvo atrinkti paprastosios imties principu, tyrimas vykdomas anoniminio anketavimo būdu, vienai įmonei teko viena anketa. Apklausa buvo atliekama elektroniniu būdu, anketa patalpinta portale www.apklausa.lt, įmonėms išsiųsti elektroniniai laišakai su nuoroda į anketą. Iš viso anketos buvo išsiųstos 100 įmonių, iš jų 46 įmonės atsakė. Kadangi anketos buvo pildomos įmonėse, jas pildę asmenys galėjo anketų užpildymui skirti laiko savo nuožiūra. Tai teigiamai veikė surinktų duomenų validumą, kadangi respondentai galėjo pagalvoti, arba patikrinti duomenis ir tiksliau atsakyti. Anketavimo būdu surinkti duomenys susisteminti „Microsoft Excel“ programos pagalba ir išanalizuoti taip pat naudojant „Excel“ programos funkcijas.

Kadangi tyrime dalyvavusios Lietuvos įmonės yra visaverčiai rinkos dalyviai, joms įtaką daro įvairūs rinkos veiksniai, kurie gali veikti ir tyrimo rezultatus. Tiek paslaugas teikiančių, tiek prekyba ar gamyba užsiimančių įmonių veikla yra orientuota į rinką ir skirta tenkinti vartotojų poreikiams. Šių įmonių veikla labai priklauso nuo makroekonominės aplinkos poveikio, ypač ekonominių ir teisinių veiksnių.

Vienas iš svarbiausių veiksnių, kurie daro įtaką įmonių veiklai, yra ekonomikos ciklai. Šio metu Lietuvos ekonomika po truputį atsigauna po pasaulinės 2008 - 2009 metų ekonominės krizės. Lietuvos banko duomenimis, Lietuvos realusis BVP 2010 metais padidėjo 1,3

procento. Labiausiai mūsų valstybės ekonomiką skatino augusi užsienio paklausa. 2010 m. itin padidėjo prekių ir paslaugų eksportas, pramonės gamyba, augo transporto paslaugų apimtis. Tačiau vidaus paklausa buvo itin menka. Ji pradėjo pamažu augti tik antrąjį 2010 metų pusmetį. Privatų vartojimą riboja sudėtinga darbo rinkos padėtis. Atsargūs namų ūkių ateities lūkesčiai skatino taupyti, šitaip buvo ribojamas privatus vartojimas (Lietuvos banko... 2011). Po truputį atsigaunant ekonomikai turėtų gerėti ir įmonių finansiniai rodikliai, tačiau ne visos ekonomikos sritys atsigauna vienodai. Šiuo metu Lietuvos banko ekonomikos apžvalga skelbia, jog Lietuvos ekonomika toliau atsigauna, tačiau tiek namų ūkių, tiek įmonių lūkesčiai dėl tolesnės plėtros pradeda prastėti. Jau kurį laiką mažiau didėja užsienio šalyse parduodamos pramonės produkcijos apimtis. Nuosaukia auga Lietuvos eksportas – tiek lietuviškos kilmės prekių ir paslaugų, tiek visas šalies eksportas. Prasčiau nei prieš keletą mėnesių artimiausio laikotarpio perspektyvą vertina Lietuvos namų ūkiai, taip pat ir pagrindinių ekonominės veiklos rūšių – pramonės, prekybos, kitų paslaugų rūšių – įmonės. Todėl prognozuojama, kad netolimoje perspektyvoje Lietuvos realiojo BVP plėtra sulėtės (Lietuvos ekonomikos... 2011) Visi šie veiksniai įtakoja pinigų srautų judė-

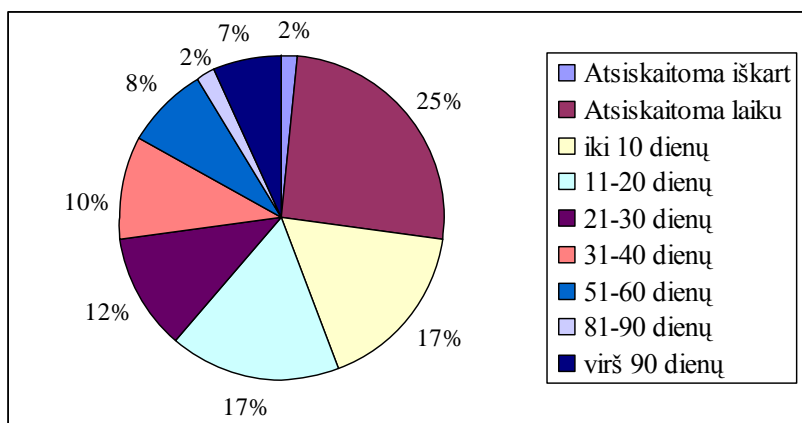
jimo spartą į įmones ir iš jų, atsiskaitymų trukmę, uždelsimą.

Įmonių atsiskaitymo tarpusavyje terminų laiką ir vėlavimą netrukus gali pradėti įtakoti ir toks teisinis veiksnys kaip 2010 metų spalį Europos Parlamento priimta direktyva, nurodanti, jog verslo įmonės tarpusavyje privalės atsiskaityti per 30 dienų, jeigu kitaip nenurodyta sutartyje. ES valstybės narės per dvejus metus privalės priimti šią direktyvą (Dėl vėluojančių atsiskaitymų... 2012) Toliau pateikiama atlikto tyrimo duomenų analizė leis tiksliau įvertinti uždelstus debitorinius įsiskolinimus Lietuvos įmonėse, taip pat nustatyti kokias vėluojančių mokėjimų prevencijos priemones įmonės taiko.

Uždelstų debitorinių įsiskolinimų įmonėms analizė

Atliktos apklausos duomenimis, daugiau nei trečdalis tyrime dalyvavusių įmonių, nurodo, jog jų klientai ir partneriai atsiskaito laiku (taip teigė 25 % respondentų), arba vėluoja atsiskaityti iki dešimties dienų (17 % respondentų). Beveik šeštadalis apklaustų įmonių nurodo, kad klientai vėluoja atsiskaityti 11-20 dienų.

Apibendrinus, tyrimo duomenys rodo, kad iš viso du trečdaliai įmonių (73 %) teigia, jog su jomis klientai vėluoja atsiskaityti ne daugiau kaip 30 dienų (žr. 1 pav.).

1 pav. Laikotarpis, kiek vėluojama atsiskaityti su įmonėmis (sudaryta autoriaus)

Fig. 1. Payment delay to enterprises (author's compilation)

Truputį daugiau nei ketvirtadalis apklaustųjų įmonių (27 %) teigia, jog su jomis vėluojama atsiskaityti daugiau nei 30 dienų. Kreditų vadybos bei skolų išieškojimo paslaugas teikiančių įmonių patirtis rodo, jog pradelsus daugiau nei 30 dienų, galimybė atgauti ar išieškoti skolą smarkiai mažėja, o pradelsus 90 dienų ir daugiau, galimybė atgauti skolą tampa labai maža, tokios skolos kredito paslaugas teikiančiose įmonėse dažnai priskiriamos

prie „blogų skolų“, kurių atgavimo tikimybė tėra keletas procentų. Palyginus su panašiu tyrimu, atliktu 2010 metais, rezultatai nedaug skiriasi. 2010 metais atliktame tyrime (kuriame dalyvavo 64 įmonės, besinaudojančios kreditų vadybos kompanijos paslaugomis) taip pat du trečdaliai respondentų nurodė, jog klientai ir partneriai vėluoja atsiskaityti ne daugiau kaip 30 dienų, (Grigonytė 2010) t.y. iki laikotarpio, kai, kreditų valdymo įmonių

vertinimu, skolos sumokėjimo tikimybė pradeda sparčiai kristi.

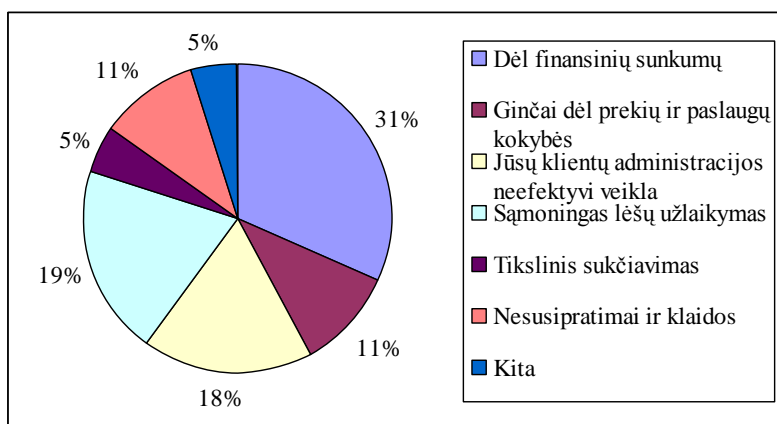
Intrum Justitia UAB kompanijos duomenimis, 2010 metais vidutinis sąskaitos apmokėjimo laikas Lietuvoje nuo sąskaitos išrašymo buvo 50 dienų privačiame sektoriuje, o viešojo sektoriaus įstaigos Lietuvoje atsiskaitydavo per vidutiniškai 56 dienas (Dėl vėluojančių atsiskaitymų... 2012). Taigi delsimas atsiskaityti iki 30 dienų nuo atsiskaitymo termino pasibaigimo, patenka į šį laikotarpį.

Tyrime dalyvaujančių įmonių taip pat buvo paprašyta nurodyti dėl kokių jų manymu, priežasčių klientai vėluoja sumokėti už suteiktas paslaugas ar prekes. Pasirinkti buvo galima kelis variantus. Beveik trečdalis (31 %) apklaustųjų įmonių teigė, jog neatsiskaitoma dėl finansinių sunkumų (žr. 2 pav.).

Beveik penktadalis apklaustųjų (19 %) atsakė manantys, jog jų klientai sąmoningai užlaiko lėšas, taip pat

beveik penktadalis (18 %) yra įsitikinę, jog mokėti už prekes ar apsalugas delsiama dėl klientų administracijos neefektyvios veiklos. Tikslinį sukčiavimą, kaip vėluojančių mokėjimų priežastį, nurodo tik penki procentai apklaustųjų įmonių. Visiškai išvengti uždelstų debitorinių mokėjimų neįmanoma dėl pašalinių veiksnių, kartais nepriklausančių nuo mokėtojų ir sukeliančių ginčus dėl prekių ar paslaugų kokybės. Taip pat nedidelė dalis uždelstų debitorinių mokėjimų gali atsirasti dėl nesusipratimų ir klaidų.

Tokie tyrimo duomenys rodo, jog pagrindinė uždelstų debitorinių įsiskolinimų susidarymo priežastis yra įmonių klientų ir partnerių finansiniai sunkumai. Sąmoningo lėšų užlaikymo priežastis taip pat gali būti įmonių siekis kuo ilgiau išlaikyti lėšas, t. y. kuo vėliau atsiskaityti su tiekėjais, bet kuo greičiau gauti atsiskaitymus iš klientų.

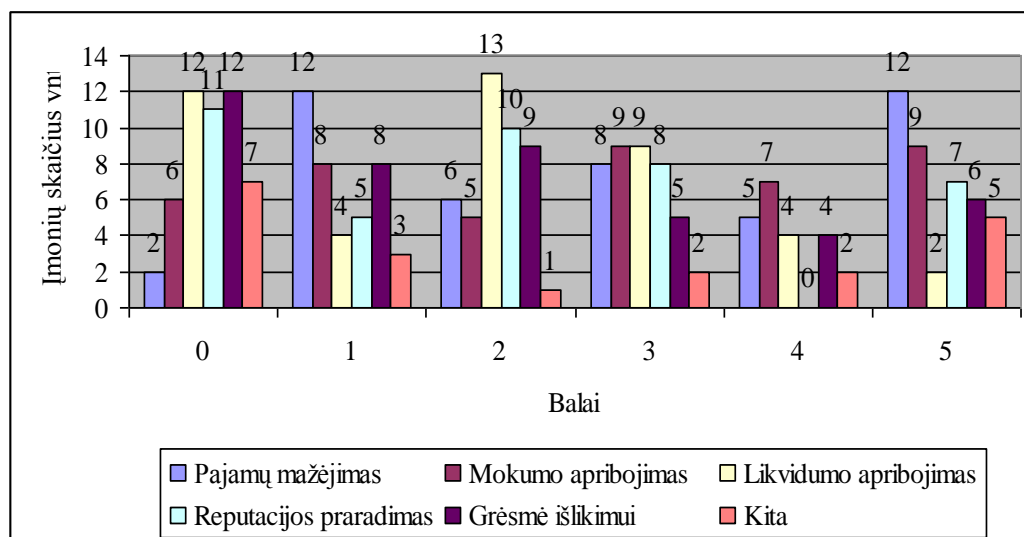
2 pav. Priežastys, dėl kurių vėluojama atsiskaityti su įmonėmis, nurodytos respondentų (sudaryta autoriaus)

Fig. 2. Reasons for late payments according to respondents (author's compilation)

Ankstesnio, 2010 metais atlikto, panašaus tyrimo, duomenys rodo, jog tuo metu 80 % tyrime dalyvavusių įmonių teigė, jog jų klientai neatsiskaito dėl finansinių sunkumų, o sąmoningą lėšų užlaikymą, kaip vėluojančių mokėjimų priežastį nurodė pusė 2010 metais tyrime dalyvavusių įmonių (respondentams taip pat buvo leista pasirinkti kelis atsakymo variantus). Remiantis šiuo duomenų palyginimu, galima daryti išvadą, jog uždelstų

debitorinių įsiskolinimų dėl finansinių sunkumų 2011 metais sumažėjo, lyginant su 2010 metais. Tai rodo, jog uždelstų debitorinių įsiskolinimų tendencijos versle po truputį gerėja.

Tyrime dalyvaujančių įmonių vadovų buvo paprašyta nurodyti, kaip jie vertina uždelstų debitorinių įsiskolinimų įtaką savo įmonėms.

3 pav. Uždelstų debitorinių įsiskolinimų įtakos įmonėms įvertinimas balais (kai 0 – jokios įtakos, 1 – įtaka labai maža, 2 – įtaka nedidelė, 3 – įtaka vidutiniška, 4 – įtaka didelė, 5 – įtaka labai didelė) (sudaryta autoriaus)

Fig. 3. Influence of late payments to enterprises, evaluation in marks (when 0 – no influence, 1 – very small influence, 2 – minor influence, 3 – average influence, 4 – high influence, 5 – very high influence (author’s compilation)

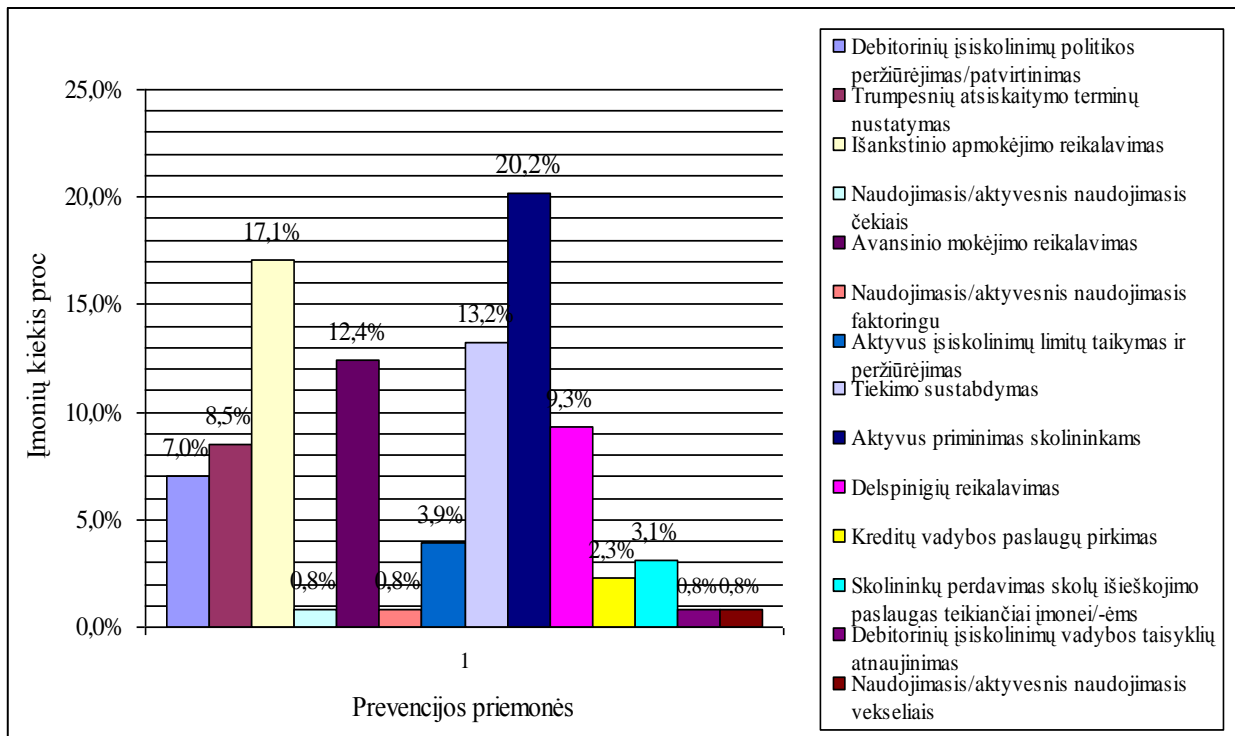
3 paveiksle matyti, jog atsakymų į šį klausimą rezultatai pasiskirstę labai įvairiai, 12 įmonių iš 46 apklaustųjų vėluojančių mokėjimų riziką įvertino kaip labai didelę (5 balais) pajamų mažėjimui, tiek pat įmonių teigė, kad vėluojantys mokėjimai daro labai mažą įtaką jų pajamų mažėjimui, aštuonios įmonės teigė, kad įtaka pajamoms vidutiniška.

Vėluojančių mokėjimų įtaka mokumui tarp respondentų taip pat pasiskirsčiusi gana tolygiai. Dauguma tyrime dalyvavusių įmonių teigė, jog vėluojantys mokėjimai daro nedidelę įtaką jų likvidumui (13 įmonių) arba nedaro jokios įtakos likvidumui (12 įmonių). Didesnė dalis respondentų nurodė, jog vėluojantys mokėjimai neturi didelės įtakos jų reputacijai (11 respondentų iš 46 teigė, jog vėluojantys mokėjimai nedaro jokios įtakos jų reputacijai; 5 respondentai teigė, jog įtaka labai maža; 10 respondentų teigė, jog įtaka nedidelė ir 8 respondentai, kad vidutinė). Tokius uždelstų debitorinių įsiskolinimų įtakos įmonėms vertinimo rezultatus galima paaiškinti ankstesniais, pirmojo paveikslo duomenimis, kur daugiau nei pusė tyrime dalyvavusių įmonių teigė, jog su jomis klientai atsiskaito per 20 dienų ir trumpiau.

Tyrimo duomenys rodo, jog daugiausiai, net penktadalis (20,2 %) įmonių vadovų 2011 metais siekdami išvengti uždelstų debitorinių įsiskolinimų patys aktyviai

primindavo skolininkams apie susidariusią skolą (žr. 4 pav.). Tai rodo, jog įmonių vadovai supranta tinkamo vėluojančių mokėjimų valdymo svarbą įmonėje. Beveik penktadalis (17,1 %) įmonių teigė, jog norėdamos apsidrausti nuo vėluojančių mokėjimų reikalauja išankstinio apmokėjimo, o daugiau nei dešimtadalis (12,4 %) reikalauja avansinio mokėjimo, kai iš anksto sumokama dalis sumos už suteikiamas paslaugas ar prekes.

Kitos dažniausiai taikomos priemonės įmonėse yra tiekimo sustabdymas vėluojant mokėjimui, delspinių reikalavimas, trumpesnių atsiskaitymo terminų nustatymas. Tyrimo duomenys rodo, kad iš apklaustųjų įmonių labai mažai naudojasi tokiomis priemonėmis, kaip vekseliais (0,8 %) ar faktoringu (0,8 %). Taip pat visiškai nesinaudoja kreditų draudimu ir akredityvu (žr. 4 pav.). Tokie rezultatai rodo, jog įmonių vadovai, norėdami išvengti vėluojančių mokėjimų, mažai skiria dėmesio teisinėms priemonėms, kurios galėtų užtikrinti mokėjimų savalaikiškumą ir atsiskaitymą saugumą. To priežastys gali būti žinių apie tokias priemones trūkumas, neaiškus procesas, nepasitikėjimas teisinėmis priemonėmis, nenoras patirti galimų papildomų išlaidų, tikėjimas, jog tokios priemonės kaip vekseliai, akredityvas, faktoringas ar kreditų draudimas nepadės pakankamai užtikrinti mokėjimų savalaikiškumo.

4 pav. Priemonės, kurių įmonės ėmėsi 2011 metais, siekdamos išvengti uždelstų debitorinių įsiskolinimų (sudaryta autoriaus)
Fig. 4. Means that enterprises took in 2011, in order to avoid late payments (author's compilation)

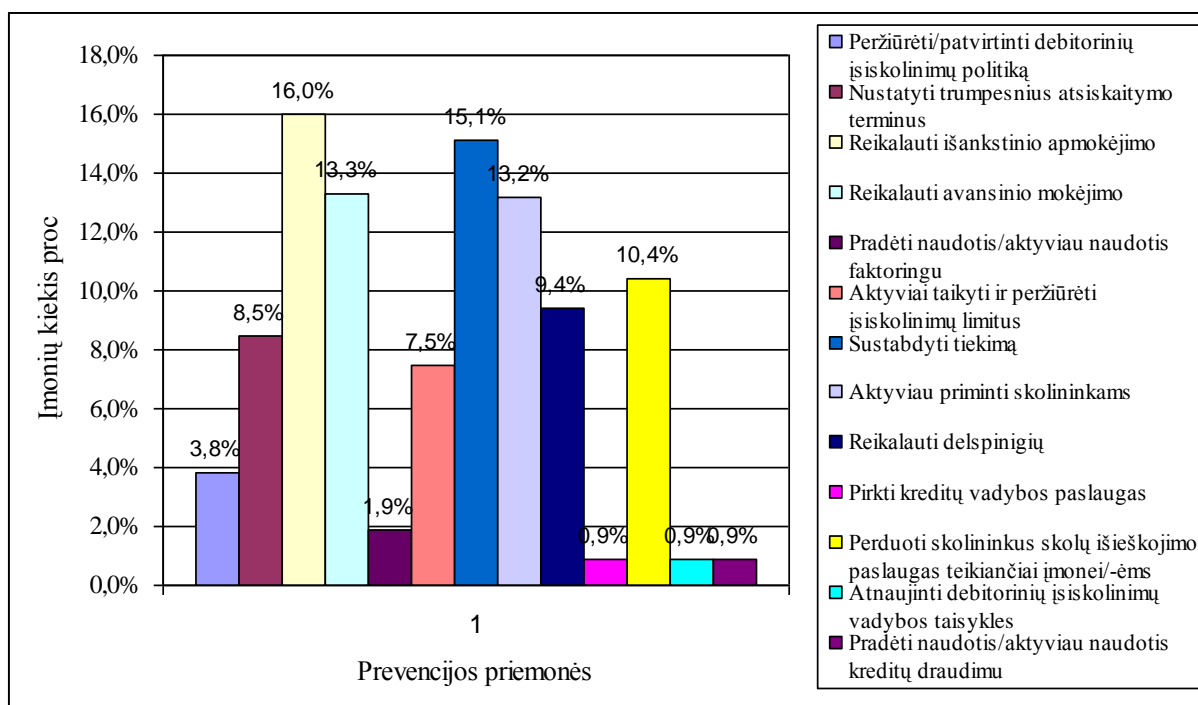
Nors apklausoje dalyvavusios įmonės yra arba buvo kreditų vadybos paslaugas teikiančios kompanijos klientės, tačiau atsakant į klausimą apie prevencijos priemonių taikymą 2011 metais, labai mažai iš jų nurodė kreditų vadybos paslaugų pirkimą ir skolininkų perdavimą skolų išieškojimo kompanijoms. Iš to galima daryti išvadą, jog šias priemones atsakiusių įmonių vadovai taiko labai retai, kritiniu atveju, kai skolos nepavyksta atgauti patiemis. Retas skolininkų atidavimas skolų išieškojimo įmonėms gali būti ir dėl nenoro gadinti santykius su klientais ar partneriais. Taip pat tai gali reikšti, jog kreditų vadybos paslaugų pirkimo įmonių vadovai nelaiko efektyvia vėluojančių mokėjimų prevencijos priemone. Deja taip yra prarandama galimybė atgauti dalį skolų.

Taip pat buvo teiraujama kokių prevencijos priemonių, norėdamos išvengti uždelstų debitorinių įsiskolinimų, įmonės ketina imtis ateityje (žr. 5 pav.). Daugiausia įmonių nurodė, jog ketina reikalauti išankstinio

apmokėjimo (16 %), stabdyti tiekimą vėluojantiems atsiskaityti klientams (15,1 %), reikalauti avansinio mokėjimo (13,3 %), aktyviai priminti skolininkams (13,2 %). Dešimtadalis apklaustų įmonių ketina perduoti vėluojančius atsiskaityti klientus skolų išieškojimo įmonėms.

Tik vos kelios įmonės iš apklaustųjų ketina pradėti naudotis kreditų draudimu ir faktoringu. Nė viena iš apklaustųjų įmonių neketina pradėti naudotis vekseliais, kaip priemone padedančia apsaugoti nuo vėluojančių mokėjimų. Galima daryti išvadą, jog vekselis, kaip atsiskaitymo priemonė, kuri yra reglamentuota, gana saugi, paprasta ir palyginti nebrangi, yra neįvertinama įmonių vadovų.

Tyrimo rezultatai rodo, jog uždelstų debitorinių įsiskolinimų padėtis Lietuvos įmonėse šiuo metu nėra bloga, įmonių teigimu vėluojantys mokėjimai kol kas nekelti grėsmės įmonių mokumui ar likvidumui. Taip pat sąlyginai dažnai yra atsiskaitoma iš karto.

5 pav. Priemonės, kurių įmonės ketina imtis, siekdamas išvengti uždelstų debitorinių įsiskolinimų (sudaryta autoriaus)

Fig. 5. Means that enterprises are planing to take in order to avoid late payments (author's compilation)

Tyrimo rezultatai, dėl uždelstų debitorinių įsiskolinimų prevencijos priemonių naudojimo, rodo, jog tyrime dalyvavusios įmonės yra linkę pačios kurti savo viduje veikiančią strategiją ar mechanizmą, kuris padėtų valdyti gautinas pajamas ir užtikrinti, jog uždelstų debitorinių įsiskolinimų susidarys kuo mažiau. Kuriant tokią strategiją įmonės prioritetu tampa ryšių palaikymas ir bendravimas su klientu, nuolatinis priminimas, net jei mokėjimo terminas dar nepasibaigęs. Mokslinėje literatūroje taip pat patvirtinama, jog tinkamas bendravimo su klientais valdymas, dėmesys klientams, informacijos keitimasis gali padėti optimizuoti įmonės pelningumą, bei tuo pačiu patenkinti ir klientų poreikius (Urbanskienė, Žostautienė, Chreptavičienė 2008)

Išvados

Tyrimo duomenys rodo, jog uždelstų debitorinių įsiskolinimų įmonėse situacija Lietuvos rinkoje šiek tiek gerėja lyginant su 2010 metais. Dėl finansinių sunkumų su įmonėmis vėluoja atsiskaityti mažiau klientų negu vėlavo 2010 metais. Tačiau finansiniai sunkumai vis dar išlieka pagrindine priežastimi, dėl ko susidaro vėluojantys mokėjimai. Taip pat daugiau įmonių atsiskaito iš karto arba per dešimt dienų.

Tyrimo dalyviai nurodė, jog uždelsti debitoriniai įsiskolinimai daro poveikį jų pajamų mažėjimui, tačiau

mokumui ir likvidumui įtaka nėra didelė, kaip ir reputacijai. Vidutinę ir didesnę nei vidutinę grėsmę išlikimui uždelsti debitoriniai įsiskolinimai kelia mažiau nei ketvirtadaliui tyrime dalyvavusių įmonių.

Siekdamas sumažinti uždelstų debitorinių įsiskolinimų kiekį įmonės pačios savo viduje kuria strategijas ir mechanizmus, padedančius geriau kontroliuoti debitorinius įsiskolinimus ir sumažinti uždelstų debitorinių įsiskolinimų susidarymą. Tačiau labai vangiai naudojamosi išorinėmis prevencijos priemonėmis, tokiomis kaip vekseliai, kreditų draudimas, kreditų vadybos paslaugų pirkimas, faktoringas.

Siekiant sumažinti uždelstus debitorinius įsiskolinimus įmonėms reikėtų daugiau naudotis kreditų valdymo kompanijų paslaugomis – prevenciniu spaudu sąskaitoms, priminimų tarnyba. Taip pat nereikėtų pernelg delsti atiduodant skolas išieškojimui, nes nuo sumokėjimo termino pabaigos praėjus trisdešimt dienų galimybė atgauti skolą pradeda sparčiai mažėti.

Siekdamas pagerinti uždelstų debitorinių įsiskolinimų valdymą, įmonės turėtų aktyviau naudotis tokiomis priemonėmis kaip vekseliai, kreditų draudimas, faktoringas ir akredityvas. Labiausiai derėtų atkreipti dėmesį į vekselius (kurie yra lengvai išrašomi, nebrangūs ir gana saugūs) kaip prevencijos priemonę ir jais aktyviai naudotis.

Literatūra

Apklausa anketa. Prieiga per internetą:

<http://apklausa.lt/f/uzdelstu-debitoriniu-isiskolinimu-veluojanciu-mokejimu-prevencijos-priemoni-z7wkmez/answers/new.fullpage>

Apklauso rezultatai. Prieiga per internetą:

<http://apklausa.lt/f/uzdelstu-debitoriniu-isiskolinimu-veluojanciu-mokejimu-prevencijos-priemoni-z7wkmez/answers.html> [žiūrėta 2012 01 12]

Dėl vėluojančių atsiskaitymų verslas prarado 6,94 mlrd. eurų. Prieiga per internetą:

<http://www.ekonomika.lt/naujiena/del-veluojanciu-atsiskaitymu-verslas-prarado-6-94-mlrd-euru-8152.html> [žiūrėta 2012 01 07]

Grigonytė I. Uždelstų debitorinių įsiskolinimų įmonėms mažinimo galimybės. *Magistro baigiamasis darbas*. Vilnius. 2010. 48 p., 49 p., 53 p., 55 p.

Jasienė, M.; Laurinavičius, A. Kredito rizikos valdymo įmonėse problemos ir jų sprendimo būdai. *Verslas: teorija ir praktika*. Vilnius: Technika. 2009, tomas 10, nr. 1. 17p., 18 p.

Jagminas, V.; Kalčinskas, G. Nenori būti likviduotas? Būk likvidus, *Vadovo pasaulis*. Vilnius: Pačiolis. 1999, nr. 7-8. 47 p.

Kaip išvengti debitorinių skolų. Prieiga per internetą: <http://www.verslobanga.lt/lt/patark.full/3c0377e5a4d86.1> [žiūrėta 2011 12 10]

Kaleininkaitė, L.; Trumpaitė, I. 2007. Verslo rizikos valdymas ir jo tobulinimas. *Verslas: teorija ir praktika*. Nr. 3. Tomas 8. Vilnius: Gedimino technikos universitetas. 180 p.

Kazlauskienė, V.; Christauskas, Č. Business Valuation Model Based on the Analysis of Business Value Drivers. *Inžinerinė ekonomika*. Kaunas: Technologija. 2008, nr. 2 (57). 23 p.

Lietuvos banko metų ataskaita. Vilnius. 2011. 7 p.

Lietuvos ekonomikos apžvalga 2011 m. lapkritis. Lietuvos bankas. Vilnius. 2011. 3 p.

Ponikvar, N.; Tajnikar, M.; Pušnik, K. Performance ratios for managerial decision making in a growing firm. *Journal of Business Economics and Management*. Vilnius: Technika. 2009, no. 2 (10). 110 p.

Pacter, P. 2009. For Most Private Companies Goes Live. *Financial Executive*, Vol. 25 Issue 7. 29 p.

Šmaižienė, I.; Jucevičius, R. 2009. Įmonės reputacija: išskirtinis koncepto multidiscipliškumas ir tinkamo apibrėžimo paieška. *Inžinerinė ekonomika*. Nr. 2 (62). Kaunas: Technologija. 91p., 96p.

Urbanskienė, R.; Žostautienė, D; Chreptavičienė, V. 2008. The Model of Creation of Customer Relationship Management (CRM) System. *Inžinerinė ekonomika*. Nr. 3 (58). Kaunas: Technologija. 57 p.

Vėluojantys atsiskaitymai ir jų pasekmės. Prieiga per internetą: <http://www.vakarai.lt/article.php?id=138> [žiūrėta 2011 12 15]

EVALUATION OF DELAYED DEBTS FOR ENTERPRISES IN LITHUANIA MARKET

I. Grigonytė

Abstract

As economy cycle is changing, enterprises experience major risk. In such cases timely revenue are vital for companies successful existence. Delayed debts can cause great negative influence on enterprises financial index and reputation. In this article data of survey (in which enterprises, that use services of credit management companies, has participated) are analysed. Enterprises that use services of credit management companies were chosen on purpose, because problems of delayed debts is relevant to them. By analysing data of this research, there are established periods of how long payment delay usually lasts. Also main reasons of such delay are found. Influence of delayed debts to enterprises are estimated as well as means of prevention, which are used by managers, so that they could avoid delayed debts. After analysis of data, conclusions are made that define delayed debts situation in Lithuania enterprises and suggests certain means to reduce level of delayed debts.

Keywords: delayed debts, late payments, solvency.